

סיכום שיעור שמסרתי בשבת בבית הכנסת דביר אשדוד

מבחינה הלכתית הקורונה מוגדרת כ'דבר' (חוות יאיר קצו, קהלת יעקב למהר"י אלגזי לשון תורה, ד, רצ). נפסק להלכה (בבלי, תענית, יט, א, שו"ע או"ח תקעו, א-ג) שהתפרצות דבר בשיעור שמתים ממנו בשלשה ימים שלשה אנשים לכל חמש מאות מתושבי עיר (קצת יותר מחצי אחוז) מחייבת תענית ותפילה. מחלה מדבקת שתקפה את העיר ואפשר למות ממנה מחייבת תענית ותפילה גם בפחות משיעור המתים האמור לעיל (שו"ע שם סעיף ה). אם יש שיירות ההולכות מעיר לעיר, גם תושבי ערים רחוקות מחויבים בתפילה. בזמננו אין מתענים בשעת המגיפה שהתענית גורמת לאנשים לחלות (משנ"ב סק"ב). יש לדון אם במצב שבו הרופאים מעכבים את המחלה מלהתפרץ הדבר נחשב למגפה שכן בדרך הטבע הייתה המחלה מתפרצת.

עוד נאמר בגמרא (בי"ק ס, א) "דבר בעיר כנס רגליך" ושרבא היה סוגר החלונות בשעת הדבר מפני סכנת ההידבקות (יש"ש שם סימן כו). הפוסקים קבעו (מהרי"ל סימן מא, הג"ה רמא שולחן ערוך יו"ד קט"ז, ה, כנה"ג יו"ד קטז הגה ב"י) שכל זמן שהמגיפה לא התפשטה ראוי לברוח למקום שבו אין מגיפה כדי שהמחלה לא תפגע בו וכדי שלא יהיה שרוי בפחד (יש"ש שם) ורק לאחר שהמגיפה התפשטה יכנוס רגליו לביתו. רופאים וכן מי שיכול להשוות תועלת לציבור אסור לו לברוח או לישוב בביתו (תענית יא, א, יש"ש שם, מג"א או"ח תקעב, שבט הלוי ח"ח, רנא, ז) אולם אם המציל מסכן עצמו בוודאי יתכן שאינו חייב להציל אחרים (משנ"ב שכט, יט). אולם, מי שכבר חלה ונתרפא אין צריך לחשוש מן המגפה (יש"ש שם).

כתב הש"ה (שער האותיות ד, יד) שהאבות שלא מבריחים ילדיהם מן העיר בשעת המגיפה עתידין ליתן את הדין על מיתת יונקי שדיים שלא חטאו, וכן העתיק במג"א (תקעו ה) ובערוה"ש (תקעו יב) שהנמנע מהבריח את ילדיו בשעת המגיפה מתחייב בנפשו. הרדב"ז נקט לשון חריפה אף יותר וקבע שהעומד במקום שיש מגפה ומת מוגדר כמי שהרג את עצמו (שו"ת ח"ב תרפב). בשעת מגיפה אין האבלים צריכים לישוב על הקרקע או להתאבל (יש"ש שם).

בשו"ת המבי"ט (חלק א, שמא) פסק כי שומר שברח מביתו מחמת המגיפה חשוב אונס ואינו חייב על נזק שנעשה לחפצים שעליהם הופקד. לגבי תשלום למלמדים שאין יכולים ללמד מפני המגיפה פסקו מהרי"ל (שם) ומהר"ם פדואה (פו) שאם שני הצדדים ידעו או לא ידעו מהאונס בשעת השכירות אין חייב לשלם לו, ורק אם השוכר ידע מהאונס והמלמד לא ידע חייב לשלם לו. אולם אם הרשויות גזרו על סגירת הלימודים – נחשב הדבר למכת מדינה ואז חייבים לשלם למלמדים את כל שכרם. בשו"ת הרמ"א (כ) פסק כי מי שהשכיר ביתו לאחר לא יכול למנוע מהשוכר להיכנס לבית אם חלה במחלה מדבקת מכיוון שכבר קנה את הזכות להתגורר בבית.

הרמ"א (שו"ע יו"ד קטז, ה) כתב שבכל מצב סכנה אסור לסמוך על נס או לסכן נפשו ושומר נפשו ירחק. הגרעק"א (מכתבים קמו) נתן הוראות לזהירות בשעת המחלה ובין היתר להקפיד מאוד על ניקיון הבית (שלא להשהות טינוף ולכלוך בבית ולזלף החדרים בחומץ חזק מעורב במי ורדים) ועל הגיינה (לרחוץ פניו וידיו שחרית, להיות נקי) להקפיד על תזונה בריאה ועל לבוש מחמם, לפתוח חלונות ולטייל בצהריים כדי לשאוף אוויר, ולהתרחק מדאגות. וראה מש"כ הגר"ח קנייבסקי (ארחות יושר פרק כג) שאמנם נאמרה חובת השתדלות בשעת הדבר הכוללת 'כנס רגליך' אולם צריך להיזהר מפחדים ומדאגות מיותרים (O.C.D).